

Position Paper

*Rondetafelgesprek van de Vaste Commissie voor Justitie en Veiligheid
over de Wet verwerking persoonsgegevens, coördinatie en analyse
terrorismebestrijding en nationale veiligheid op 31 maart 2022*

25 maart 2022

Vooraf

Het College voor de Rechten van de Mens is verheugd de gelegenheid te krijgen om met de Commissie J&V in gesprek te gaan over de Wet verwerking persoonsgegevens, coördinatie en analyse terrorismebestrijding en nationale veiligheid. Het College zag geen mogelijkheid om middels de internetconsultatie inbreng te leveren, vanwege de zeer beperkte openstelling van vijf dagen. Een dergelijk korte internetconsultatie acht het College onwenselijk, temeer waar het gaat om complexe wetgeving waarin bevoegdheden worden geregeld die een verregaande inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van burgers. Juist in die gevallen moeten personen en organisaties de gelegenheid krijgen om het wetsvoorstel grondig te bestuderen en tot een zorgvuldig afgewogen inhoudelijke reactie te komen. Een consultatietermijn van vijf dagen past daar niet bij.

In dit position paper bespreekt het College de voornaamste zorgen die het wetsvoorstel oproept. Deze zorgen betreffen de afbakening van de wettelijke taken en bijbehorende verwerkingsbevoegdheden van de NCTV en het systeem van toezicht. De conclusie van het College is - kortgezegd - dat het wetsvoorstel in zijn huidige vorm te brede bevoegdheden tot persoonsgegevensverwerking creëert zonder passend robuust toezicht.

Afbakening van de taken en bevoegdheden

Op basis van het wetsvoorstel kan van verwerking van persoonsgegevens door de NCTV slechts sprake zijn als dit noodzakelijk is voor de uitoefening van de coördinerende en analyserende taken van de NCTV. Deze taken zijn in het wetsvoorstel en de memorie van toelichting te algemeen omschreven zijn. De bevoegdheid tot het verwerken van persoonsgegevens is daarmee onvoldoende afgebakend. De AP spreekt in dit kader dan ook van een “vrijbrief”.¹ De aanpassingen in het wetsvoorstel en de memorie van toelichting voorzien niet in een duidelijke afbakening. Vanuit mensenrechtelijk perspectief is dit zeer problematisch. Artikel 8 EVRM brengt met zich mee dat burgers met enige zekerheid moeten kunnen voorspellen welke persoonsgegevens de NCTV mag verzamelen, analyseren en delen en voor welke doeleinden. Als de taken niet goed zijn afgebakend is het bovendien niet mogelijk om te toetsen of het verwerken van persoonsgegevens noodzakelijk is in verband met de uitvoering deze taken.

Het College maakt zich zorgen over zowel de coördinerende taak als de analyserende taak, die niet los van elkaar gezien kunnen worden. Bij de coördinerende taak kan de NCTV gegevens delen met andere organisaties, wat er toe kan leiden dat die andere organisaties concrete maatregelen jegens individuen of organisaties treffen. De analyserende taak ziet op het signaleren, analyseren en duiden van trends en fenomenen in verband met bepaalde veiligheidsdoelen, waaronder de bescherming van de nationale veiligheid, door het versterken van de weerbaarheid van de samenleving, en het voorkomen van maatschappelijke

¹ Autoriteit Persoonsgegevens, Advies over het concept voor een wetsvoorstel Wet verwerking persoonsgegevens in het kader van coördinatie en analyse terrorismebestrijding en nationale veiligheid, 30 juni 2021.

ontwrichting. Hoewel de memorie van toelichting enkele aanwijzingen bevat over het type trend of fenomeen dat hiermee wordt bedoeld,² vreest het College voor een te brede uitleg van deze taak. Uit het wetsvoorstel blijkt dat de analyserende taak expliciet *niet* gericht is op het onderzoeken van personen of organisaties. Deze regel wordt in de memorie van toelichting evenwel genuanceerd waar het gaat om personen of organisaties die onlosmakelijk verbonden zijn met bepaalde trends en fenomenen.³ In die gevallen mag de NCTV (bijzondere) persoonsgegevens tóch verwerken, met dien verstande dat het onderzoek altijd gericht moet blijven op de trend of het fenomeen in kwestie. Nog los van de vraag wanneer dan sprake is van zulke ‘onlosmakelijke verbondenheid’ - en of hiervan gezien de aard van het beleidsterrein niet al gauw sprake zal zijn⁴ - doet het een en ander niets af aan de aard van de verwerking, de gevoelige context waarin deze plaatsvindt en de potentieel verstreckende gevolgen voor betrokkenen. Waar het op neerkomt is dat de NCTV ten aanzien van personen die onlosmakelijk verbonden zijn met een bepaald fenomeen actief bijzondere persoonsgegevens kan verzamelen en verwerken, onder meer uit publiek toegankelijke bronnen, en deze gegevens in al dan niet bewerkte vorm kan delen met derden. Hiermee begeeft de NCTV zich feitelijk op het terrein van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die soortgelijke activiteiten verrichten in het domein van de nationale veiligheid.⁵

Aanbeveling: Het College beveelt aan om de taken en de bevoegdheden in dit wetsvoorstel scherper af te bakenen.

Noodzaak tot robuust toezicht

Activiteiten in het domein van de nationale veiligheid, waaronder ook de activiteiten van de NCTV vallen, hebben bijzondere kenmerken die extra waarborgen en toezicht vereisen.⁶ In het wetsvoorstel ontbreekt robuust toezicht op het verzamelen, verwerken en delen van (bijzondere) persoonsgegevens. Daarbij onderstreept het College dat het met zorg kennis heeft genomen van de berichtgeving in de NRC waaruit blijkt dat de NCTV jarenlang, zonder wettelijke bevoegdheid, mensen online in de gaten heeft gehouden en gevoelige persoonsgegevens vergaard, geanalyseerd en verspreid.⁷ Ook gezien deze

² Memorie van toelichting p. 9 hier wordt bijvoorbeeld gesproken over jihadisme, en op p. 14 staat te lezen dat het moet gaan om een bepaalde trend of fenomeen die in potentie de stabiliteit van Nederland kan ontwrichten.

³ Memorie van toelichting, p. 10.

⁴ Autoriteit Persoonsgegevens, Advies over het concept voor een wetsvoorstel Wet verwerking persoonsgegevens in het kader van coördinatie en analyse terrorismebestrijding en nationale veiligheid, 30 juni 2021, p. 5.

⁵ Zie hierover ook Autoriteit Persoonsgegevens, Advies over het concept voor een wetsvoorstel Wet verwerking persoonsgegevens in het kader van coördinatie en analyse terrorismebestrijding en nationale veiligheid, 30 juni 2021, p. 6.

⁶ Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD), Brief aan de Raad van State over het Wetsvoorstel NCTV, kenmerk 2021/0110, 22 juli 2021.

⁷ Andreas Kouwenhoven, Esther Rosenberg & Romy van der Poel, ‘Onmin en uitglijders bij de club die het land moet beschermen’, NRC 9 april 2021; Andreas Kouwenhoven, Esther

voorgeschiedenis van overschrijding van bevoegdheden is robuust toezicht op zijn plaats.

In de memorie van toelichting staat dat de verwerking van persoonsgegevens op basis van dit wetsvoorstel onverkort valt onder de werking van de AVG en daarmee onder toezicht van de AP. Het wetsvoorstel voorziet daarom niet in een afwijkende vorm van toezicht. De AVG is echter geen geschikt toezichtskader waar het gaat om activiteiten in het nationale veiligheidsdomein, omdat de aard van deze activiteiten zich immers vaak verzet tegen toepassing van de waarborgen die de AVG biedt. Artikel 23 van de AVG, waar artikel 9 van het wetsvoorstel naar verwijst, biedt dan ook de mogelijkheid om de rechten en waarborgen zoals vastgelegd in de AVG te beperken in regelgeving, als het gaat om nationale veiligheid. Verder constateert het College dat het mandaat van de AP zich beperkt tot persoonsgegevens, en niet het opereren van de NCTV in zijn geheel. Daarnaast vreest het College dat de voorgestelde vorm van toezicht tekortschiet waar het gaat om verwerking van persoonsgegevens in combinatie met geclassificeerde/ staatsgeheime informatie. De CTIVD heeft aangegeven dat ook bij de NCTV staatsgeheime informatie wordt verwerkt die niet kan worden gedeeld met de buitenwereld. Dit betekent dat de gebruikelijke mechanismen van transparantie en verantwoording, die controle op het optreden van overheidsorganisaties mogelijk maken, hier niet functioneren.⁸ Het ontbreken van deze mechanismen moet dan gecompenseerd worden door een toezichthouder met voldoende bevoegdheden. Nu de AP niet toegerust is om kennis te nemen van geclassificeerde/staatsgeheime informatie, is hier sprake een lacune in het toezicht.

Tot slot geeft dit wetsvoorstel de NCTV de bevoegdheid om via derden en uit eigen waarnemingen gegevens samen te brengen en te verwerken in het kader van de nationale veiligheid en deze informatie in al dan niet bewerkte vorm te delen met binnenlandse en buitenlandse afnemers. Daar waar de inlichtingen- en veiligheidsdiensten vergelijkbare activiteiten verrichten, vallen zij onder het robuustere toezichtstelsel van de Wiv 2017. Het College ziet niet in waarom de NCTV, bij het verrichten van soortgelijke activiteiten, aan een minder robuust toezichtstelsel onderworpen zou moeten worden.

Aanbeveling: Het College beveelt aan de NCTV aan een even robuust toezichtstelsel als dat vastgelegd in de Wiv 2017 te onderwerpen.

Rosenberg & Romy van der Poel, 'NCTV volgt heimelijk burgers op sociale media', NRC 9 april 2021.

⁸ Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD), Brief aan de Raad van State over het Wetsvoorstel NCTV, kenmerk 2021/0110, 22 juli 2021.